

Frosta härads huvudstad

Under 1800-talet höll det gamla bondesamhället att omdanas till en industristat. Laga skiftet luckrade upp ett tusenårigt samlevnadsmönster. Nya och bättre brukningsmetoder effektiviserade jordbruket, så att produktionen ökade. Men samtidigt växte befolkningen kraftigt och följden blev en ökad fattigdom.

I mitten av seklet började den svenska industrialiseringsprocessen för att i slutet av 1800-talet bli intensiv. Trä och järn var stora exportvaror. Sågverken byggdes ut och i slutet av 1840-talet kom de första ångsågarna. Från 1860-talet exploaterades de norrländska skogarna med en hänsynslöshet som väckte stor bitterhet hos bönderna som ansåg sig lurade. De hade sålt sina skogar för en spottstyver, skogar som en gång kronan hade skänkt dem. Den lappländska malmbrytningen var betydande och 1866—1890 låg årsproduktionen på i medeltal 930 000 ton. Svenskt stål var också en mycket efterfrågad vara i utlandet.

1846 avskaffade England spannmåls-tullarna och under åren 1853—56 pågick Krimkriget. I Sverige fick detta direkta återverkningar genom en stegrad livsmedelsexport. En strid penningström flödade in över den svenska landsbygden, men de som hade favör härav var i stort sett de som redan var rika.

Säd och potatis användes också till brännvinsbränning och bristen blev märkbar. Under åren 1853—55 steg livsmedelspriserna drastiskt. Under den heta sommaren 1855 skakades landet av häftiga demonstrationer och upplopp. I Blekinge tågade hundratals uppretade människor till brännvinspatronerna och bad dem minska tillverkningen och på andra platser släckte man under pannorna. Hösten 1855 kom så ett förbud. Bränningen skulle inskränkas till tre månader under 1856 och till två månader under 1857. Trots dessa inskränkningar fanns det ändå så pass stor tillgång på brännvin att man lätt kunde tillgodose stora delar av den svenska befolkningen med sprit.

1857 förbyttes högkonjunkturen i en djup kris, men trots detta gick utvecklingen framåt. 1864 års näringslagar förbättrade betydligt 1846 års. Nu blev näringsfriheten fullt genomförd också på landsbygden.

Under 1860-talets senare hälft uppstod missväxtår i Norrland. Sädesbingar och sockenmagasin länsades och kor fick nöd-

slaktas. Åren 1867—68 levde den fattiga befolkningen i Norrland under svältgränsen.

I det övriga landet var skördarna relativt goda. I stället för att hjälpa befolkningen i norr exporterade man som aldrig förr. 1867 var ett svältens år, men ett rekordår för svensk spannmålexport. Den svenska havren användes främst till Londons hästdragarna spårvagnar.

1861 utgavs en bok som hette "Betraktelser för nattvardsungdom". I denna stod bland annat: "Somliga måste vara fattiga och somliga rika. Det kan inte annorlunda vara. Ville man utjämna denna olikhet, så vore det orättvist, eftersom många tusen skulle bli berövade det som de med svett och möda förvärvat, och deras ägodelar kastas i händerna på odugliga, lata och lätt-sinniga människor, som icke förtjänade den gåvan. Så skulle jorden inom kort bli en ödemark och människorna alla samtliga olyckliga, utfattiga och eländigare än någonsin. Besinna detta, du fattiga, och var nöjd! Är du nöjd så är du rik".

Under 1870-talets första hälft steg åter konjunkturen för att åter minska i slutet. 1878—79 var krisen djup för att under hela 1880-talet och fram till mitten av 1890-talet gå fram i svängningar mellan upp- och nedgångar. På det hela taget var depressionen under 1880-talet icke speciellt djup men mycket envis. Ett stort konjunkturuppsving följde i slutet av 1890-talet.

Under denna tid emigrerade många människor till det stora landet i väster. Denna utvandring räddade Sverige från en agrar pauperism. (Massfattigdom).

De svenska dagstidningarna återspeglar under 1880—1890-talet konjunkturerna på många olika sätt. Vid dåliga tider fylldes tidningarna med uppgifter om konkurser och försäljningar av affärsrörelser och lantbruk. En del kom igen med nya företag resta ur konkursen, andra passade på att med de sista penningarna på fickan försvinna från orten i skydd av mörkret. De sistnämnda ställde kosan till hamnstäderna för att snarast möjligt skudda Sveriges stoft av fötterna. I regel var Amerika det land som man reste till. Kvar lämnades den övriga familjen och fordringsägarna.

Löftet om att familjen skulle återförenas när maken fått fast mark under fötterna i det nya landet blev, för många bara ett löfte.

De som inte hade något att se fram emot

tog sig av daga. Under denna tid var självmorden många och tidningarna ägnade stort intresse åt dem.

När man i Hörby genomförde laga skiftet undanhöll man två markbitar, den ena var lertäkten och den andra marknadsplatsen.

1849 skiftades lertäkten mellan bönderna. Den hade spelat ut sin roll då tegel och sten hade ersatt leran som byggmedel.

Lertäkten var inte stor. I söder gränsade den till Storgatan och i norr cirka 15 meter norr om nuvarande Prostgatan. I öster gick gränsen vid Slagtoftagatan, idag Slagtoftavägen, i väster vid Tingsgatan.

Det var inga stora bitar som bönderna fick. Nämnas kan att gård nr 11 erhöll en bit i den norra delen, som var något över 15 meter bred och 64 meter lång. Nr 11 hade tillika två ägare i Per Larsson och Per Jönsson.

Söder om nr 11 hade de båda gårdarna nr 18 var sitt stycke. Nr 18 3/16 mtl bit var 3 meter bred och 64 meter lång medan nr 18 1/8 mtl var 6 meter bred och 64 meter lång. Bitarna låg med den korta sidan mot Slagtoftagatan.

Lertäkterna var fyllda av djupa hål och vid regnig väderlek var det livsfarligt att uppehålla sig där, då man sjönk djupt ner i leran. Därför inhägnade bönderna sina områden med taggtråd.

Öster och norr om lertäkten låg marknadsplatsen som var tre och en halv gång så stor som lertäkten.

1872 fick gästgivargården Hörby nr 1 ny ägare i friherre Bror Cederström och hans hustru friherrinnan Sophie Louise Cederström, född Svedenborg.

Vid denna tid var C. M. Ljungberg krögare på gästgivargården, vilket han varit

sedan 1850 då gästgivaren Måns Frenneson, som tidigare varit lantbruksinspektör, istället arrenderade militieboställena.

Ljungberg blev genast omtyckt av ortsbefolkningen för sitt öppna och trevliga sätt. 1874 köpte han en tomt av postmästare Benedictsson. På tomten, benämnd Hörby Torg 3, idag hörnet Gamla Torg—Råbygatan, uppförde han ett tvåvåningshus. I gatuplanet inrättade han en manufaktur- och diversehandel. Handelsaffären blev snabbt den största och mest välsorterade på platsen. En utmärkt betjäning gjorde det trivsamt och man påstod att dess like kunde man bara finna i Skånes största stad.

Efter Ljungberg blev Johan Nilsson krögare på gästgivargården. Han inflyttade från Lund den 1 maj 1875.

I juli 1875 sålde handlare August Täcklind, bagare Göran Wiberg och mjölnare Christoffer Andersson kvarn nr 16 med dithörande jord till det nystartade bolaget Hörby Ångbränneri. Samtidigt flyttade mjölnare Christoffer Andersson från nr 6 o 21 till lertäkt nr 18.

På marken tillhörande gästgivargården, Hörby nr 1, hade det byggts en hel del hus. I mitten av 1870-talet fick lantmätare Thure Röing i uppdrag att stycka upp tomterna där husen stod och ytterligare cirka 50 stycken obebyggda tomter. När detta var klart utbjöd friherre Bror Cederström tomterna och fastigheterna till försäljning.

Handlare August Täcklind, som för övrigt blev kommunalnämnsordförande 1875, föregick med gott exempel. Den 15 mars 1876 erhöll han lagfart för Hörby Torg 2, tomten var på 14.600 kvadratfot. I köpekontraktet stod bland annat att han hade skyldighet att underhålla 10 alnars bred

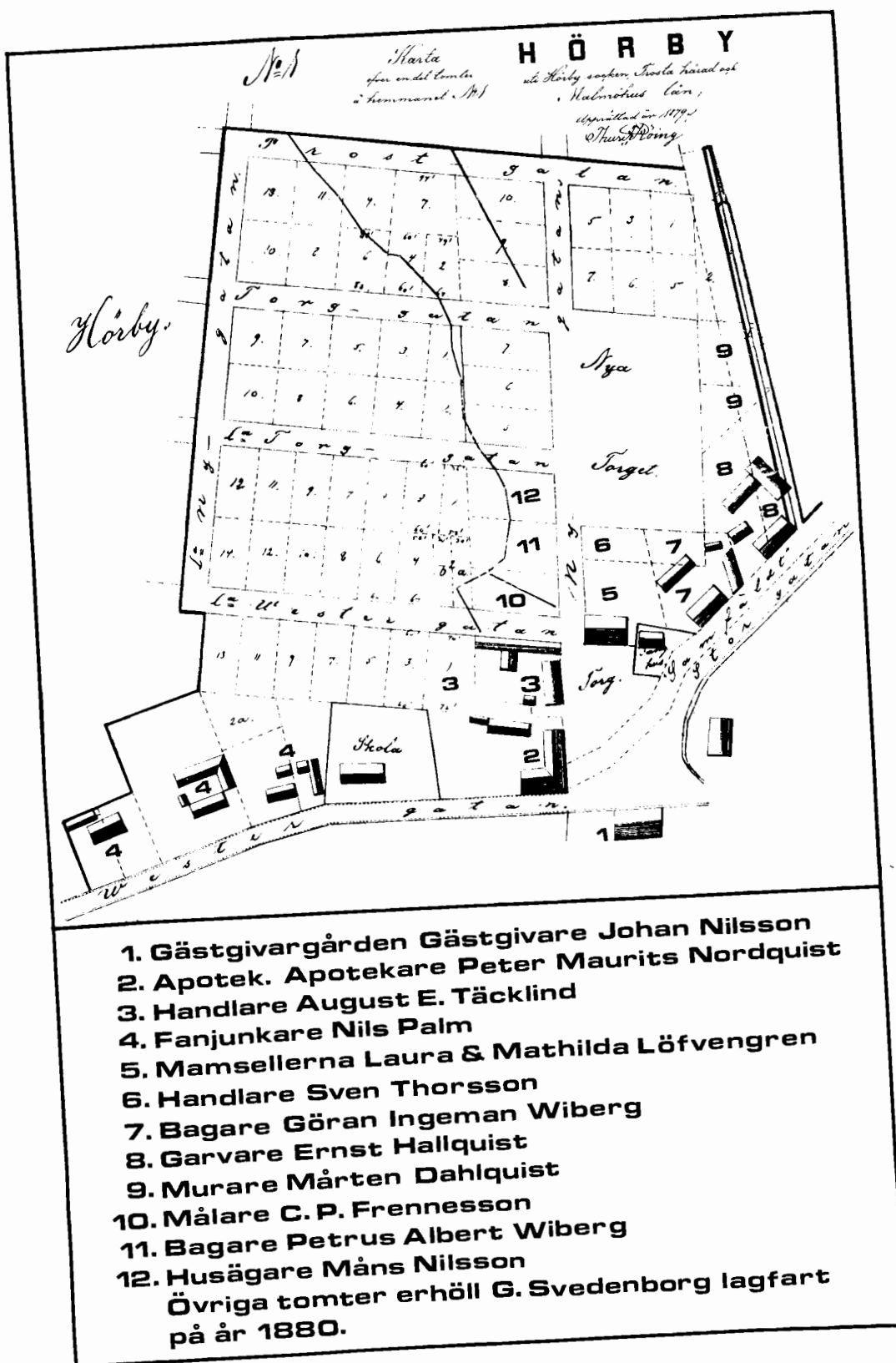

A. E. Täcklind.

C. M. Ljungberg.

Frosta härads huvudstad

Kartan ovan är upprättad 1879 av lantmätare Thure Röing. Den visar hur tomterna var styckade och var husen var belägna på en del av hemmanet nr 1.

De stora siffrorna är nyinsatta på kartan för att visa var nämnda personer bodde. Deras namn finns angivna under kartan.

Circa 40 stycken intill

Nya torget och gator i Hörby välbelägna byggnadstomter utbjudas till försäljning eller arrende. Betalnings- och andra villkor ytterst fördelaktiga och kunna lämpas efter reela spekulanterns önskningsar. Närmare underrättelser meddelas egaren Herr Friherre Bror Cederström & Åkersberg eller undertecknad. Hörby i Februari 1879.

Aug. Svensson.

Till salu.

40 st. intill nya torget

och gator i Hörby välbelägna byggnadstomter utbjudas till försäljning eller arrende. Betalnings- eller andra villkor ytterst fördelaktiga och kunna lämpas efter reela spekulanterns önskningsar. Närmare underrättelser meddelas af egaren herr friherre Bror Cederström eller undertecknad, hans ombud här på platsen.

Hörby i Februari 1880.

(Tr. o. 10.)

Aug. Svensson.

Auktion å byggnadstomter i Hörby.

Thorsdagen den 14 nästa Oktober kl. 10 förmiddagen utbjudas till försäljning, genom offentlig auktion, som förrättas å Hörby gästgivarergård, 50 stycken intill nya torget i Hörby belägna byggnadstomter. Närmare underrättelser om försäljningsvilkoren, som kunna lämpas efter reela spekulanterns önskningsar, meddelas egaren herr baron B. Cederström å Åkersberg eller undertecknad.

Hörby den 28 September 1880.

(Tr. o. 4)

Aug. Svensson.

Auktion å byggnadstomter i Hörby.

Thorsdagen den 24 uti innevarande månad kl. 11 f. m. utbjudas till försäljning, genom auktion, som förrättas å gästgivarergårdens i Hörby salong, cirka 35 st. i närheten af nya torget i Hörby belägna byggnadstomter. Spekulanter kunna därförinnan angående vilkoren meddela sig med egaren herr baron Cederström, Åkersberg, eller undertecknad.

Hörby den 4 Februari 1881.

(Tr. o. 5.)

Aug. Svensson.

Auktion å byggnadstomter i Hörby

Torsdagen den 23 i denna månad kl. 11 f. m. låter egaren hr kammarherren, friherre Bror Cederström genom auktion, som förrättas i Hörby gästgivarergård (n)stora sale till försäljning utbjuda cirka 60 st. från gästgivarhemmanet nr 1 Hörby afsöndrade byggnadstomter. Dessa äro belägna i omedelbar närhet af blifvande jernvägsstationen och intill huvudgatan, som leder dit. Några lämpa sig särdeles väl för timmer- och spannemålsaffär, då jernvägs-spår lätt kan anläggas från stationen intill tomterna.

Köpevilkoren, som blifva förmånliga, tillkännagifvas vid auktionstillfället.

Hörby den 10 Februari 1882.

(Tr. o. 4.)

AUG. SVENSSON.

gata framför tomten. Han fick då välvilligt begagna de spillningar som levererades där av förbipasserande hästar.

Så var det för alla som köpte. Därmed klarade sig säljaren ifrån den besvärliga delen att underhålla gatorna, vilket fick till följd att byns gator var bra mycket sämre än tillfartsvägarna till byn och de var då inget att skryta med.

I mitten av oktober köpte Täcklinds granne apotekare Nordqvist, tomten där apoteket var beläget. Denna var på 25.100 kvadratfot. Mellan de båda tomterna löpte en inkörsväg som var 24 fot bred och cirka 40 fot lång.

Efter handlare Täcklinds köp följde de övriga hans exempel. Bagare Göran Wiberg i maj 1876, garvare Ernst Hallqvist i februari 1878, husägare Måns Nilsson och handlare Sven Thorsson i april 1878, fanjunkare Nils Palm i maj 1878 etc.

Även på andra håll i byn uppfördes nya hus. Åbon Nils Månsson, som köpt garverifaktor Ohlssons nr 6 o 21 3/128 mtl och nr 15 1/8 mtl år 1878, sålde ut av det förstnämnda hemmanet.

Den 12 februari annonserade friherre Bror Cederström i de skånska tidningarna om försäljning eller arrende av cirka 40 stycken tomter belägna vid Nya Torg och angränsande gator. Den 6 mars året därpå utan annonserades ytterligar 40 stycken tomter, och i september samma år 50 stycken.

I februari var det dags för 35 stycken, men troligen var detta tomter som inte sålts vid tidigare annonsering.

Trots att konjunkturen var den sämsta tänkbara sålde Bror Cederström de flesta av de utannonserade tomterna. Näringsidkare och hantverkare flyttade in i en strid ström, och i deras kölvatten kom alla arbetarna med sina familjer. Många placerade säkert sina sparade slantar i dessa tomter för att på sätt klara sig över de dåliga tiderna.

Diverse.

Större marknads-torg-dagar i Hörby.

I anseende till stormarknads-dagarna upphörande blifva lista torsdagen i April, Juli och Oktober större kreatursmarknads-torgdagar i Hörby årligen.

(S. D. S. 3. 13.)

Hus efter hus uppfördes, och man började så nätt att tala om att Hörby skulle bli Frosta härads huvudstad. Många tyckte att det gick för fort, man var rädd för att en stagnation skulle inträffa. Det gjorde det också, men det skulle dröja ännu några år.

I oktober 1880 meddelade kommerskollegium att marknaderna i juli och oktober skulle upphöra. Man överklagade beslutet hos Kungl. Maj:t som i januari 1881 ändrade beslutet. Istället för stormarknaderna fick man hålla större marknads-torgdagar den första torsdagen i april, juli och oktober varje år. (Se annons på vidstående sida). Dessa marknader förlades till Gamla Torg.

Den största högtidligheten för frostingarna gick i graven. Men marknaderna på den tiden var ej lik den som är idag. Trots att alla människor längtade till marknaden, då som nu, var det få som åkte dit i ärliga avsikter. Handlaren reste dit för att sälja tyg som legat och blivit omodernt och som inte gick att sälja hemma i hans affär. Lantbrukaren som fött upp en ko men finner att den mjölkar dåligt åker till marknaden för

att sälja den. En hel dag före marknaden mjölkas inte kon för att juvret skall bli så stort som möjligt. När det gällde hästhandeln var knepen oräkneliga och många fick bittert ångra sina hästköp. Spriten flödade. Man sålde viner med utländska etiketter, men som var tillverkade av svenska bär och frukter som man inköpt för 1 kr kannan. Sedan såldes de för 5 à 6 kr kannan.

När marknaderna upphörde skiftades marken mellan bönderna i början av 1880-talet. En del av marken styckades upp till nya tomter.

I januari 1881 utbröt en eldsvåda i det gamla tingshuset vid Gamla Torg. Ombud från häradets alla socknar sammankallades för att dryfta iståndsättandet av det, och en kommitté bildades. Den inkom med ett förslag till reparation med en delvis nybyggnad som i runt tal skulle kosta 25 000 kr.

Nu tog Hörsborna tillfället i akt och menade att tingshuset med fördel kunde byggas där då man hade järnväg. För en billig kostnad kunde man forsla fram byggnadsmaterial med denna. Samtidigt blandade sig Huvaborna i leken. De ansåg sig ligga lika bra till som Höör. De hade också järnväg och som extra krydda skänkte en person en bit mark vid järnvägsstationen på cirka ett tunnland och 5 000 kr.

Häradets kronfogde tyckte däremot att tingshuset skulle bli kvar i Hörby som han ansåg vara centralpunkten i häradet.

I juli 1881 yttrade sig länsstyrelsen i frågan och förkunnade att den ej för närvarande kunde tillstyrka Frosta härads tingshusflyttning från Hörby.

När man efter branden, i den norra delen av tingshuset, företog uppröjning fann man inmurade mellan tegelstenar åtskilliga silvermynt. Det äldsta hade året 1649 inpräglat. Ett annat hade inskriften "Carolus rex, Sverige år 1664".

Vid oroliga tider grävde man ofta ner pengar och värdesaker för att sedan hämta dem när tiderna blev bättre. Den som gömde dessa pengar fick aldrig den chansen.

1881 började man diskutera om att stensätta Gamla Torg som var i ett bedrövligt skick. I oktober året därpå började man stensättningen, som blev klar i november. Det stora samtalsämnet bland Hörbyborna var att deras torg blivit fullt jämförbart med vilket torg som helst i Skånes största stad.

Men så hände något som bara inte fick hända. Höstens dåliga väder med regn och

Hörby.

— Den som vid den här tiden vågar sig ut håller på att begå självmord *) Kommer man på torget så sjunker man nämligen ned i gottjan och försvinner spårlost och ändå — huru många uppoffringar har ej detta olycksfäliga torg kostat I fem månader hörde man dagligen gräsliga röster på vägar och stigar. Man rusade ut.

"Gvad står på, är elden lös"?

"Nej det är torget det gäller. Di ska samlas för att lemna pengar till dem, som stensätta torget", grinade förkunnaren.

Slutligen blef torget färdigt och i en hel vecka utgjorde det präktiga torget allmänna samtalsämnet.

Men då hösten inom kort infann sig med dy och slaf, fann man till sin försträffelse, att man, så att säga, "närt en orm vid sin egen barm", det vill säga, lagt en fast grund, på hvilken regn och smuts ostördt kunde få samla sig.

Men hur kan man också stensätta ett torg utan att lägga några rännstenar, hvilka visserligen äro till stort obehag för Hörby populärande befolkning, men då vi antaga att dessa utgöra endast ett fåtal, så kunna vi ej förstå rännstenarnes uteblifwande.

*) Det vill säga när det regnar.

rusk förvandlade det fina torget till en stor gyttjepöl, där de fint anlagda stenarna mer eller mindre gick i vågor likt ett stormigt hav. Då gick det upp ett ljus för de styrande. Man hade glömt lägga rännstenar så att vattnet kunde rinna bort! Några kloaker fanns inte under denna tid, de kom först i början av 1900-talet.

De boende runt torget började nu att knota då de insåg att torget måste göras om och att de skulle få betala en andra gång.

Den 22 december 1883 kunde man i Eslöfs Tidningar läsa en insändare om Gamla Torg som återspeglar situationen. (Se föregående sida).

I september 1882 kom äntligen järnvägen till Hörby och delar av banan och stationshuset förlades på den före detta marknadsplatsen. Nu fick gatan mellan torget och stationen stor betydelse. Friherre Bror Cederström, som ägde marken på båda sidor om gatan, utannonserade i februari 1882 60 stycken nya tomter i omedelbar närhet av stationen och intill huvudgatan som ledde dit.

Den 11 september 1882 rullade loket Bifrost in på stationen från Höör och hälsades med väldiga hurrarop från ett hundratal människor.

I Hörby fanns det vid denna tid två ban-

ker. Frosta Härads Sparbank och Skånes Enskilda Bank. Båda hade högst otillfredsställande lokaler. För att komma in till den sistnämnda var man tvungen att passera genom postkontoret och bokhandeln. Rummet var trångt så när kunderna skulle uträtta sina bankärenden fick dessa göras stående vid en bit av tjänstemannens pulpet i avvaktan att få låna bankens enda penna.

I december 1881 flyttade banken och posten in i ett nytt hus, som postmästare Benedictsson låtit uppföra. I den gamla postlokalen inrättades en ändamålsenlig bokhandel.

Frosta Härads Sparbank inköpte i februari 1882 en byggnadstomt av Bror Cederström. Tomten var belägen vid Nygatan och nära intill Nya Torg. Lördagen den 15 mars 1884 invigdes de nya lokalerna med pompa och ståt.

Från början hade det varit meningen att banklokalerna skulle inrymmas i den nya tingshusbyggnaden, men då bråket om denna drog ut på tiden beslöt Frosta Härads Sparbank att bygga själv.

Våren 1885 uppstod en större förskingring vid Skånes Enskilda Bank och huvudkontoret beslöt då att avskeda tjänstemännen och lägga ner avdelningskontoret, vilket väckte stor bitterhet i samhället.

Gästgivargården vid Gamla Torg började

Hör—Hörby Jernväg.

TIDTABELL

från och med d. 26 Okt. 1882.

Pris å biljett pr kilom. I kl. 8 öre, III kl. 4,6 öre.

Läses uppifrån och ned.				Stationer.	Läses nedifrån och upp.			
k. m.	6,45	11	5,18	Hörby	10,42	5,3	8,43	13
3	6,55	11,10	5,28	Fulltofta . . .	10,33	4,54	8,33	10
7	7,8	11,23	5,41	Ludvigsborg . .	10,20	4,40	8,20	6
13	7,30	11,43	6	Hör.	10	4,20	8	k. m.

OBS. Biljetter säljas å tåg.

Godsexpeditionen hålles öppen från 6 f. m. till 8 e. m.

Talen inom ram beteckna tiden f. o. m. 5,59 på afton t. o. m. 5,59 på morgon.

OBS. Extratåg tillsvidare för torgdagar i Hörby hvarje torsdag sålunda:

Afgår från Hör 7,55 f. m. Ank. till Hörby 8,36 f. m.

” ” Hörby 9,0 ” ” ” Hör 9,41 ” (Tr. o. l.)

Måndagen den 11 september 1882 tågade en kvart före klockan 18.00 en stor del av aktieägarna för Hör—Hörby järnväg från Hörby torg till järnvägsstationen med fanor i täten.

Tåget skulle inkomma klockan 18.00, men anlände först klockan 19.30 då skenläggningen blev klar. Loket Bifrost var översållat med girlander och flaggor och

hälsades med väldiga hurrarop. Senare på kvällen var det fest på gästgivargården.

Efter en del provkörningar och justeringar av banan kom trafiken igång den 26 oktober 1882. Linjen trafikerades bland annat av en ångvagn som tillryggalade sträckan på 24 minuter (1,2 mil) och stannade då både vid Fulltofta och Ludvigsborgs stationer.

Ovan: Den första tidtabellen på sträckan Hör—Hörby.

mer och mer att förfalla och inget gjordes för att få den istånd. Då nu järnvägen äntligen nått byn, beslöt krögare Johan Nilsson att uppföra ett järnvägshotell söder om stationen och längs Ny- eller Järnvägsgatan. Hösten 1883 påbörjade man byggandet av hotellet, som uppfördes i två våningar.

Söndagen den 11 januari 1885 var det invigningsbal. Redan klockan 19 samlades ett hundratal deltagare i de många rikt upplysta salarna och efter några musikstycken av en militärsextett dansades det fram till klockan 23 då man intog en supé. Härads hövding L. von Sydow höll festtalet och därefter fortsattes dansen till klockan 03.

Krögare Johan Nilsson hade skaffat Hörby ett första klassens hotell, som fick stor betydelse för det framåtskridande samhället.

Genom stora ingången kom man in i hotellets förstuga, där en mattbelagd trappa ledde upp till den övre våningen. Här fanns sex stycken väl möblerade samt mattbelagda rum. Elektriska ringledning i varje rum.

Festsalen på andra våningen var rymlig

och väl dekorerad. På nedre botten fanns matsalen och ett café, skänkrum och billjardsal, samt kök och ägaren Johan Nilssons egen våning.

Trots länsstyrelsens beslut vandrade tingshusfrågan ända upp i högsta domstolen, som ålade Frosta härad att uppföra ett nytt tingshus i Hörby med det snaraste. En tomt anskaffades vid järnvägsstationen. I slutet av 1884 började man bygga och den 5 oktober året efter användes tingshuset för första gången.

Nya hus uppfördes ständigt i byn under den första delen av 1880-talet, men redan 1886 började det mattas av och 1887 byggdes det inte ett nytt hus utan istället ropades det konkurser från alla håll. Den dåliga konjunkturen i landet hade nått den lilla byn vid foten av Linderödsåsen och skakade om den i dess grundvalar.

Ovan till vänster: Gästgivare Johan Nilsson.
Ovan till höger: Järnvägshotellet.
Till höger: Annons i Eslövs Tidningar angående Invigningsbalen.

**Invigningsbal
i Hörby.**

Till följe invigningsbal af nya Hotellet i Hörby anställes söndagen den 11 januari kl. $\frac{1}{2}$ 7 e. m. Bal med Souper.
Entrée 4 kronor för Herre
" 3 " " Dam.
Musiken utföres af en Militärsextett.
(Tr. o. 3.)